

Zondag 20 mei 1917 – enige editie

Londen, 19 mei. Vijandelijke overvallen ten oosten van Loos, ten noordoosten van Armentières en ten oosten van Ieper werden afgeweerd.

Havre, 19 mei. De Belgische regering heeft een rapport ontvangen over de toestand van de arbeidersbevolking, voornamelijk in het land van Charleroi. De hoeveelheid voedsel is tot een vierde van die in gewone omstandigheden ingekrompen. De lichamelijke toestand van die mensen is volslagen in verval. Dit nijpt temeer door de aankomst van 15.000 uitgewekenen uit Saint Quentin. De arbeidersklasse wordt bedreigd met een totale bloedarmoede en alle ziekten, tuberculose in de eerste plaats. Het rapport dringt ernstig op een vermeerdering van de levensmiddelen en vooral van vet aan.

Vandervelde te Kristiania.

Kristiania, 12 mei.

De grote weg van Frankrijk en Engeland naar Rusland en terug loopt tegenwoordige over Kristiania. Duizenden vreemdelingen trekken door onze hoofdstad op weg naar elders. De meesten van hen komen en gaan als "ships in the night", die vreselijke nacht waarin er zovelen vergaan of als wrakken aan verschillende kuststreken aanspoelen. Slechts met enkelen van hen komt men in aanraking, men deelt in hun zorgen en helpt hen, wanneer de gelegenheid zich daartoe aanbiedt, of ook wel profiteert men van hen, wanneer zij bekende persoonlijkheden zijn om hen in het openbaar te horen spreken. Op deze wijze maakten wij kennis met Richet, Verrier, Soulié, Rocheblave, Murray, Miljockof, Thomas, en anderen.

Gisteren ging er weer een bekend man door. Vandervelde, leider der Belgische socialisten en voorzitter van het Internationale

Socialistische Bureau. Hij was vergezeld van zijn particuliere secretaris Henri de Man, en beiden vertrokken nog diezelfde dag naar Stockholm, om zich van daar naar St.-Petersburg te begeven ten einde de Russische arbeiderspartij een groet over te brengen en haar tevens van de toestand in België op de hoogte te brengen.

Ik had het genoegen en het voorrecht een deel van de dag in het gezelschap van deze beide Belgen door te brengen, wat mij de gelegenheid schonk over een en ander te spreken. Wat Vandervelde's gezondheid betreft, die was uitstekend, en van een onrustwekkende doofheid waarvan onlangs in de pers gewag werd gemaakt heb ik niets gemerkt. In hem leerde ik een zeer sympathieke persoonlijkheid kennen wiens geestige en vriendelijke ogen van vernuft vonken. Bij een bezoek, dat wij samen aan het Kunstmuseum brachten, toonde hij zich een kunstkenner, die met zijn tijd was meegegaan en wiens smaak van verfijning en beschaving getuigde. Natuurlijk moest ook het Vikingenschip van Oseberg in ogenschouw genomen worden, wat aanleiding gaf tot het bespreken van het thema van de dag hier: de vernielingsoorlog die tegen de neutrale Noorse handelsvloot gevoerd wordt, waardoor nu reeds het verlies van meer dan 600 zeelieden en van ruim 500 schepen met ruim 800.000 ton te boeken valt. Als een bewijs hoezeer de vernietiging van hun handelsvloot de Noren ter harte gaat, en welke gevoelens hier heersen, nu zovele kranige Noorse zeelieden daardoor de dood in de golven vonden, zij hier terloops medegedeeld, dat dit jaar de 17^e mei, de nationale dag hier te lande en ook in het buitenland aan de Noorse zeelieden gewijd zal zijn; er zal overal in de kerken voor hen geofferd worden (de 17^e mei valt op Hemelvaartsdag), terwijl er tevens ook geld ingezameld wordt om een gedenkteken op te richten voor de Noorse slachtoffers van de duikbotenoorlog.

Begrijpelijkerwijze kwam ook België ter sprake. Vandervelde, die kort voor zijn vertrekt een onderhoud heeft gehad met de vroegere

Amerikaanse gezant die in Brussel verblijf had gehouden, zegde, dat zonder de hulpcommissie van New York, Londen en Rotterdam de Belgische bevolking honger zou moeten lijden. De rijken kunnen zich nog tegen hoge prijzen de meeste levensmiddelen aanschaffen, terwijl de arbeidersbevolking wel uitsluitend afhankelijk is van de hulp die haar van buiten af verleend wordt, te weinig om te leven en te veel om te sterven; het ergste was er tenslotte nog de kleine burgerstand en de middenstand aan toe, die er niet toe kunnen komen bij de bedeling hulp te zoeken.

Over de moeilijkheden, die België na de oorlog wachten, meende hij, dat behalve de regeling van verschillende sociale vraagstukken, als een gevolg van de oorlog: kwesties van belasting, schadeloosstelling, kiesrecht en andere, de Vlaamse kwestie wel een van de lastigste en neteligste vraagstukken zal worden. Aan de beweging der zogenaamde Vlaamse activisten hecht hij weinig waarde; ze maken, volgens hem, slechts een zeer klein deel der Vlaamse bevolking uit en hun daden worden door de grote meerderheid der Vlamingen, naar hij meent, sterk afgekeurd, zelfs door de warmste aanhangers van de Vlaamse zaak. Nieuwe bestuursregelingen in het belang der Vlaamse bevolking zijn in de toekomst te verwachten, omdat zij als vanzelf door de omstandigheden voorgeschreven worden; maar dit zijn zaken die de Belgische regering moet regelen en niet het bestuur der tijdelijke overheersers, zegde Vandervelde.

Vandervelde wees er terloops op, hoe de oorlog ook zijn goede zijden had gehad, voor zover men het begrip van goed in één adem mag noemen met het begrip van kwaad. Deze goede kant nu was, dat de verschillende Belgische politieke partijen nader met elkaar in contact zijn gekomen; de politieke leiders en ook de leden van de verschillende partijen hebben rustiger van gedachten kunnen wisselen. Terwijl zij vroeger als tegenstanders in de kamer scherp tegenover elkaar stonden en een hoge scheidsmuur hen belette op

vriendschappelijke wijze het verschil van mening samen aan nuchtere kritiek te onderwerpen, heeft men elkaar onder deze drie jaar beter leren verstaan, wat voor de toekomst goede vruchten zal dragen.

Toen ik hem vroeg of hij geloofde, dat wij door de toekomst nog in een ideaal zouden mogen geloven, een ideaal gegrond op waarheid en recht, waarover ik mijn twijfel uitsprak, kwam er een fijne glimlach om zijn lippen, terwijl zijn ogen vriendelijk blonken. "Zeker, zegde hij, wij willen weer in een ideaal gaan geloven, nieuwe arbeid wacht ons."

Ik sprak er verder mijn vrees over uit, dat de veerkracht van het Belgische volk na de onderdrukking, waaraan het bijna drie jaar blootgesteld is geweest, en door het uitgestane zielenleed misschien gebroken zou zijn. "Natuurlijk zijn er velen wiens geestelijk en lichamelijk lijden zo groot is geweest, dat zij het uitgestane nimmer te boven zullen kunnen komen, en die tenslotte te gronde zullen gaan; maar de massa van het Belgische volk zal toch spoedig na herwonnen vrijheid weer zijn oude veerkracht en energie krijgen, om de moeilijkheden te overwinnen die het wachten na zoveel verlies en zoveel ontbering."

Toen hij dat zegde, dacht ik weer aan het slot van Samuel de Coster's *Légende de Til Klenopezel*: "Est ce qu'on entevre Klenopezel l'esprit, Nele le coeur de la mère Flandre? Elle aussi peut dormir, mais mourir non!" (zal men Uilenspiegel de geest en Nele het hart van moeder Vlaanderen begraven? Zij ook kan slapen, maar sterven, - neen?).

Met betrekking tot de sociaal-democratische conferentie in Stockholm, liet hij zich zeer voorzichtig uit. Zoveel begreep ik wel, dat hij geen plan had daaraan deel te nemen, het doel van zijn reis was voorlopig St.-Petersburg, waarheen zich eveneens Louis de

Brouckère heeft bevestigd. Daar zijn gesprekken met hem over deze zaak niet het karakter had van een persinterview en meer van vertrouwelijke aard bleef, mag ik geen gebruik maken van mededelingen die niet voor openbaarmaking bestemd zijn. Daar het toch wel de moeite waard is de opinie van een man als Vandervelde over de tegenwoordige sociaal democratische conferentie in Stockholm te vernemen, zal ik in een volgende brief een en ander mededelen uit een interview, dat een medewerker van Tidens Tegn¹ in mijn bijzijn met hem over deze zaak gehad heeft, en dat in hoofdzaak toch neerkomt op hetgeen ik zelf uit zijn mond mocht vernemen.

Naar wij uit Havre vernemen heeft koning Albert het grootkruis van de Leopoldsorde verleend aan Brand Whitlock, de Amerikaanse gezant, voor de diensten welke hij aan de bevolking van bezet België heeft bewezen.

¹ Wij hebben dezer dagen reeds een uittreksel uit dat persgesprek van Tidens Tegn opgenomen – Redactie